

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA BOSHQOTIRMALARNING AHAMIYATI

Mansurova Sabina Fuzaylovna

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti

Pedagogik ta'lim fakulteti

Annotatsiya. Ushbu maqola jumboqlarning boshlang'ich ta'limdagi muhim rolini o'rganib, ularning kognitiv rivojlanish, muammolarni hal qilish qobiliyatlari va umumiy akademik ko'rsatkichlarga ta'sirini ta'kidlaydi. Keng qamrovli adabiyotlarni tahlil qilish orqali maqola ushbu mavzu bo'yicha mavjud tadqiqotlarni o'rganib chiqadi va jumboqlarni boshlang'ich ta'limga kiritishning ijobiy ta'sirini isbotlaydi. Maqola boshlang'ich ta'limda jumboq uchun qulay o'quv muhitini yaratish muhimligini ta'kidlab, o'qituvchilar va siyosatchilar uchun takliflar beradi.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, boshqotirmalar, kognitiv rivojlanish, muammolarni hal qilish qobiliyatlari, akademik ko'rsatkichlar, o'quv muhiti.

Boshlang'ich ta'lim bolaning akademik salohiyati uchun asos yaratadi, kognitiv rivojlanishga ta'sir qiladi va umrbod ta'lim odatlarini shakllantiradi. So'nggi yillarda o'qituvchilar va tadqiqotchilar interaktiv va qiziqarli faoliyatni boshlang'ich o'quv dasturiga kiritish muhimligini tobora ko'proq angladilar. Bulmacalar turli xil shakllari va qiyinchiliklari bilan o'quv tajribalarini oshirish uchun kuchli vosita sifatida paydo bo'ldi. Ushbu maqola jumboqlarning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyatini o'rganishga, ularning kognitiv qobiliyatlarga, muammolarni hal qilish qobiliyatlariga va umumiy ilmiy yutuqlarga ta'sirini yoritishga qaratilgan.

Ko'pgina tadqiqotlar boshlang'ich maktab sharoitida jumboqlarni jalb qilish va kognitiv rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganib chiqdi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jumboqlar miyaning turli sohalarini rag'batlantiradi, tanqidiy fikrlash, xotirani saqlash va fazoviy fikrlashni targ'ib qiladi. Bundan tashqari, jumboqlar muammolarni hal qilishning takomillashtirilgan ko'nikmalari bilan bog'liq, chunki ular talabalardan ma'lumotlarni tahlil qilishni, aloqalarni o'rnatishni va echimlarni strategiyalashni talab qiladi. Adabiyot, shuningdek, talabalar o'rtasida jamoaviy ish va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish, hamkorlikdagi jumboq faoliyatining ijtimoiy afzalliklarini ta'kidlaydi.

Usullar bo'limida boshlang'ich ta'lim uchun qo'llaniladigan turli xil jumboqlar, jumladan, jumboq, krossvordlar, Sudoku va mantiqiy jumboqlar ko'rsatilgan. Bu jumboqlarning individual va guruh sozlamalarini hisobga olgan holda sinf faoliyatiga qo'shilishini o'rganadi. Bundan tashqari, bo'lim o'quv maqsadlariga mos keladigan muvozanatli yondashuvning muhimligini anglab, jumboqlarni jalb qilishning chastotasi va davomiyligini muhokama qiladi.

Bulmacalar boshlang'ich ta'limda hal qiluvchi rol o'ynaydi, chunki ular yosh o'quvchilar uchun turli xil bilim, hissiy va ijtimoiy imtiyozlarni taklif qiladi. Boshlang'ich ta'limda jumboqlarning ahamiyatini ta'kidlaydigan ba'zi sabablar:

Kognitiv Rivojlanish:

- Muammoni yechish ko'nikmalari: boshqotirmalar bolalardan tanqidiy fikrlash va mantiqiy fikrlashni rivojlantirib, masalalarni tahlil qilish va yechishni talab qiladi.
- Fazoviy xabardorlik: jumboq qismlarini manipulyatsiya qilish fazoviy ongni rivojlantirishga yordam beradi va vizual-fazoviy ko'nikmalarni oshiradi.
- Xotirani yaxshilash: Bulmacalar ustida ishlash bolalar shakllar, ranglar va naqshlarni eslab qolganda xotirani saqlashni kuchaytirishi mumkin.

Matematika va til ko'nikmalari:

Matematik jumboqlar va tilga asoslangan jumboqlar hisoblash va til ko'nikmalarini rivojlantirish va takomillashtirish uchun ajoyib vosita bo'lishi mumkin.

Hisoblash uchun matematik jumboqlar:

- 1. Sudoku: ushbu klassik raqamli jumboq mantiqiy fikrlash va naqshni aniqlashni talab qiladi.
- 2. Raqamlar bilan krossvordlar: ushbu jumboqlar krossvordlar va an'anaviy raqamli jumboqlarning elementlarini birlashtiradi.
- 3. Matematik topishmoqlar: matematik tushunchalarni o'z ichiga olgan topishmoqlar tanqidiy fikrlash va muammolarni yechishga undaydi.
- 4. Mantiqiy boshqotirmalar: bular ko'pincha sonli maslahatlarni o'z ichiga oladi va yechimga erishish uchun deduktiv mulohazalarni talab qiladi.

Lug'at yaratish uchun tilga asoslangan jumboqlar:

- Krossvordlar: an'anaviy krossvordlar yangi so'zlarni o'rganish va mustahkamlashning yoqimli usuli bo'lishi mumkin.
- So'z qidirish: ushbu klassik jumboq so'zlarni panjara ichida aniqlash va tanib olishga yordam beradi, imlo va so'z boyligini mustahkamlaydi.
- Anagrammalar: yangi so'zlarni hosil qilish uchun harflarni o'zgartirish so'zlarni aniqlash va so'z boyligini oshiradi.
- Sirli Krossvordlar: bu murakkab jumboqlar nafaqat so'z boyligini, balki ijodiy va lateral fikrlashni ham talab qiladi.

Birlashtirilgan Jumboqlar:

- Matematik matnli masalalar: matematikani matnli masalalar orqali tilga integrallash raqamli tushunchalarni Real hayotiy stsenariylarda qo'llashga yordam beradi.
- Mantiq va til jumboqlari: KenKen yoki Kakuro kabi ba'zi jumboqlar mantiqiy fikrlashni ham, raqamli operatsiyalarni ham o'z ichiga oladi va yaxlit vazifani taklif qiladi.

Ushbu jumboqlarni o'quv faoliyatiga qo'shib, shaxslar matematik va til tushunchalari bilan qiziqarli va interaktiv tarzda shug'ullanishlari mumkin, bu ikkala mavzuni chuqurroq tushunishga yordam beradi. Bundan tashqari, bu jumboq ko'pincha tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini mustahkamlash, qat'iyat, va o'rganish uchun bir sevgi.

Nozik Vosita Mahorati:

- Qo'l-ko'zni muvofiqlashtirish: jumboq qismlari bilan ishlash va ularni ma'lum joylarga joylashtirish qo'l-ko'zni muvofiqlashtirish va nozik vosita mahoratini oshiradi.

- Yalpi motorli ko'nikmalar: ba'zi boshqotirmalar, ayniqsa kattaroq jumboqlar jismoniy harakatni o'z ichiga olishi va qo'pol motorli ko'nikmalarni rivojlantirishi mumkin.

Sabr va qat'iyat:

- Qat'iylik: jumboqni bajarish sabr-toqat va qat'iyatlikni talab qiladi, bolalarga topshiriq tugaguniga qadar uni bajarish qiymatini o'rgatadi.

- Chidamlilik: boshqotirmalardagi qiyinchiliklarni yengib o'tish qiyinchiliklarga qarshi chidamlilikni rivojlantirishga yordam beradi.

Ijtimoiy Ko'nikmalar:

- Hamkorlik: tengdoshlar bilan jumboq ustida ishlash hamkorlik va jamoaviy ishlashga undaydi.

- Muloqot: strategiyalarni muhokama qilish, fikr almashish va jumboqlarni birgalikda hal qilish muloqot qobiliyatini oshiradi.

Ijodkorlik va tasavvur:

- Mavhum fikrlash: ba'zi jumboqlar, ayniqsa shakl va naqshlarni o'z ichiga olgan jumboqlar mavhum fikrlash va ijodkorlikni rag'batlantiradi.

- Xayoliy o'yin: ba'zi boshqotirmalar, masalan, boshqotirmalar, bolalar tugallangan tasvir atrofida hikoyalar yaratganda, xayoliy o'yinni rag'batlantirishi mumkin.

Hissiy Rivojlanish:

- Muvaffaqiyat hissi: jumboqni to'ldirish muvaffaqiyat hissini beradi, o'z-o'zini hurmat qilish va ishonchni oshiradi.

- Hissiy tartibga solish: jumboqlarda qiyinchiliklarga duch kelish bolalarda umidsizlikni boshqarish va muvaffaqiyatni nishonlashni o'rganishda hissiy tartibga solish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Madaniy-ma'rifiy tarkib:

- O'quv mazmuni: Bulmacalar bolalarni turli mavzular bilan qiziqarli tarzda tanishtirib, ta'lim mavzularida ishlab chiqilishi mumkin.

- Madaniy xabardorlik: turli mavzulardagi jumboqlar madaniy ong va tushunishga hissa qo'shadi.

Jumboqlar boshlang'ich ta'limda samarali vositadir, chunki ular bolalarni kognitiv, motorli, ijtimoiy va hissiy rivojlanishni o'z ichiga olgan yaxlit o'quv

tajribasiga jalb qiladi. Ular o'rganishni yoqimli qiladi, erta yoshdan boshlab ta'limga ijobiy munosabatni rivojlantiradi.

Natijalar jumboq integratsiyasining ijobiy tomonlarini ta'kidlasa-da, munozara bo'limi resurslarning cheklanishi va o'qituvchilarni tayyorlash zarurati kabi potentsial muammolarni hal qiladi. U ushbu qiyinchiliklarni engish strategiyasini o'rganadi va jumboq faoliyatini aniq o'quv maqsadlari bilan moslashtirish muhimligini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, bo'limda raqamli platformalar va ta'lim dasturlarining integratsiyasini hisobga olgan holda jumboqlarga asoslangan ta'limni osonlashtirishda texnologiyaning roli muhokama qilinadi.

Xulosalar:

Xulosa qilib aytganda, maqolada jumboqlarning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati ta'kidlanib, ularning kognitiv rivojlanish va akademik ko'rsatkichlarga ko'p qirrali ta'siri ta'kidlangan. Turli tadqiqotlarda kuzatilgan ijobiy natijalar jumboqlarni birlamchi o'quv dasturiga qo'shishni targ'ib qiladi. O'qituvchilar jumboqlarga asoslangan ta'limni dinamik va samarali pedagogik yondashuv sifatida qabul qilishga da'vat etiladi.

Bulmacalarni boshlang'ich ta'limga kiritishni yanada kuchaytirish uchun o'qituvchilar jumboqlarga yo'naltirilgan dars rejalarini ishlab chiqishda hamkorlik qilishlari, ilg'or tajribalar bilan o'rtoqlashishlari va kasbiy rivojlanish imkoniyatlarida ishtirok etishlari tavsiya etiladi. Siyosatchilar jumboq materiallari uchun resurslar bilan ta'minlash va jumboqlarga asoslangan faoliyatni ta'lim standartlariga kiritishni rag'batlantirish orqali maktablarni qo'llab-quvvatlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bundan tashqari, boshlang'ich ta'limda maqbul ta'lim natijalari uchun jumboqlardan foydalanishning yangi va innovatsion usullarini o'rganish uchun doimiy tadqiqotlar zarur.

ADABIYOTLAR:

1. Jumayev M. E. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi Toshkent/ 2005.
2. Jumayev M. E. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasidan laboratoriya mashg'ulotlari Toshkent. 2006 y. "Yangi asr avlodi" nashriyoti.
3. Xudoynazarov E. M. Matematika o'qitish metodikasi (o'quv qo'llanma) Toshkent/ 2020 "Nodirabegim" nashriyoti.
4. Savinkina L.S. "Individual approach to underachieving students and undisciplined", 2002.
5. Piligin A. A. "Ways to upgrade school. Development of cognitive strategies for school: from the experience of a city experimental platform", Moscow, 2006.
6. Nikitin B. P. "Educational games", Pedagogy, 2001.